

Martijn Vugteveen

Aansprakelijkheid in een natuurlijke omgeving

Onlangs organiseerde het Bosschap een aantal informatieavonden over aansprakelijkheid van bouseigenaren. De belangstelling voor dit onderwerp was groot. Dat is op zich niet zo verwonderlijk: de bos- en terreinbeheerder ziet zich geconfronteerd met een stortvloed aan regelgeving, en ziet in de media regelmatig berichten die doen vrezen voor ‘Amerikaanse toestanden’ en miljoenenclaims. Carla Kuipers zette voor het Bosschap de regels op een rij en doet aanbevelingen.

— Carla Kuipers

Geluk is het in het Nederlandse rechtstelsel nog niet zo bont als in Amerika. Sterker nog, de smartengeldvergoedingen die in Nederland bij lichamelijk letsel uitgekeerd worden, horen tot de laagste in Europa. Wel dienen mensen steeds eerder een schadeclaim in. 'Pech moet weg' lijkt het devies te zijn: het accepteren van geleden schade is niet meer vanzelfsprekend. Een minder uitgebreid en sterk sociaal vangnet, economische malaise en de toegenomen mondigheid van burgers worden daarvoor als oorzaken aangewezen. En hoewel de bedragen hier in Nederland niet zo torenhoog zijn als aan de andere kant van de oceaan, kan ook in Nederland een schadevergoeding voor ernstig lichamelijk letsel 'in de tonnen' lopen.

'De' aansprakelijkheid bestaat niet. In het Nederlandse recht is de aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door motorrijtuigen, dieren, gebrekkige wegen, opstallen, omvallende bomen en vallende takken op verschillende manieren geregeld. Twee voor terreinbeheerders belangrijke aansprakelijkheden komen hier aan de orde: de aansprakelijkheid voor dieren en voor terreinen. Ik benadruk dat met aansprakelijkheid de juridische verplichting tot het vergoeden van ander-mans schade wordt bedoeld.

Dat doet-ie anders nooit!: risico aansprakelijkheid

Dieren leveren een bijzondere vorm van aansprakelijkheid op: een risico aansprakelijkheid. Dit houdt in dat de bezitter van een dier in beginsel aansprakelijk wordt gehouden voor de schade die het dier aanricht. Zijn enkele hoedanigheid als bezitter van het dier is daarvoor voldoende. (art. 6:179 BW). Het moet daarbij gaan om het eigen gedrag van het dier, en niet om handelen op commando van de bezitter. De werking van het artikel beperkt zich tot dieren die door de mens worden gehouden. De toepasselijkheid voor koeien, honden en katten is dan ook vanzelfsprekend zolang zij maar gehouden worden en dus een bezitter hebben. Wilde dieren vallen er nadrukkelijk niet onder: vogels, maar ook insecten, herten en alle soorten die in de vrije natuur leven en geen bezitter hebben geven geen aanleiding voor de toepassing van het artikel.

De introductie van de zogenaamde grote grazers op natuurterreinen en een incidenteel ontsnapt dier roepen de vraag op of voor deze categorieën ook de risicoaansprakelijkheid geldt. Het antwoord is in beide gevallen: ja.

Uit de rechtspraak is naar voren gekomen dat grazers, aangezien zij binnen een omheining worden gehouden, onder de gehouden dieren vallen. Dit leidt enerzijds tot (juridische) discussies als die rond de Oostvaardersplassen, maar brengt ook een aansprakelijkheidsrisico met zich mee voor organisaties die beheersrunderen inzetten op hun terreinen.

Het gedrag van dieren, of ze nu tam zijn of niet, bevat altijd een onberekenbaar element. Niet alleen de hond van de buurman kan op een onverwacht moment toehappen, ook Schotse Hooglanders kunnen hun slecht humeur afreageren op wandelaars. Natuurlijk dienen bezoekers er door middel van deugdelijke bebording op gewezen worden dat zij oog

in oog kunnen komen te staan met dergelijke soorten en dat deze niet zo vriendelijk en onschuldig hoeven te zijn als ze er - in de ogen van sommigen - uit zien.

Maar ook indien schijnbaar alle voorzorgsmaatregelen zijn genomen, zoals het plaatsen van hekken om ontsnappen te voorkomen, en het inlichten van het publiek over de aanwezigheid van de dieren, kan er nog steeds wel eens een confrontatie plaats vinden. Schoppen, bijten of domweg een bezoeker omver lopen, leidt allemaal tot een schadevergoedingsplicht voor de bezitter van de dieren. In veel gevallen is dat een natuurorganisatie.

Een bijkomend probleem kan zijn dat het agressief gedrag van een dier wordt uitgelokt. Gillende kinderen, het jennen en treiteren van een dier, of het (bewust) veroorzaken van een schrikreactie kunnen bijdragen aan de kans op incidenten. Wanneer het tot een schadeclaim komt, is het voor de aangesproken partij lastig om te bewijzen dat dit aan de orde was. Het slachtoffer zal die kant van het verhaal immers niet zo gauw onder de aandacht brengen. Daarmee ontstaat gevoelsmatig een dubbele onrechtvaardigheid: zonder enig aandeel in het gebeurde ben je als bezitter aansprakelijk, en je hebt ook nog eens een bewijsachterstand.

Het verweer dat de wandelaar bewust het gebied heeft opgezocht en dus zelf een risico heeft genomen door daar te gaan wandelen wordt door de rechter zeer terughoudend bekeken.

Rupsen en teken: normale onrechtmatige daad

Maar hoe zit het nu met bijvoorbeeld de ziekte van Lyme en de eikenprocessierups? Hoewel teken en rupsen geen bezitter hebben in de zin van de wet, kunnen zij wel degelijk tot aansprakelijkheid leiden. Niet via de zojuist beschreven route van art 6:179 BW maar via de normale onrechtmatige daad. Wanneer een beheerder er van op de hoogte is dat op zijn terrein in toenemende mate/bovengemiddeld vaak besmette teken voorkomen, of een ander schadelijk insect, is de kans groot dat een rechter oordeelt dat de beheerder vanuit zijn maatschappelijke zorgvuldigheid de plicht heeft om het publiek daarvoor te waarschuwen. Het voorkomen van tekenbeten is niet iets wat van de terreinbeheerder wordt verwacht. Dat zou ook niet te realiseren zijn. Maar het waarschuwen van het publiek is aan te raden. Een beheerder laat daarmee in ieder geval zien dat hij aan zijn zorgplicht voldoet. Hoewel de kans op dergelijke incidenten relatief klein is, dient de aansprakelijkheid voor dieren dus serieus genomen te worden.

Een terrein zonder grote grazers

Wie denkt dat hij het als beheerder van een terrein zonder grote grazers stukken makkelijker heeft, komt echter bedrogen uit. Ook het landschap op zichzelf kan genoeg gevaren opleveren voor de argeloze wandelaar. Het beruchte Veenbroei-arrest is daarvan een sprekend voorbeeld. De aanleiding voor deze uitspraak van de Hoge Raad was een wandeling die een vader met zijn vijfjarig zoontje ondernam in een zogenaamde buitendijkse schor. Dit gebied was niet geschikt of bestemd voor recreatiedoeleinden. Vader en zoon moesten

dan ook een kleine klimpartij over de dijk ondernemen om in het gebied te komen. Eenmaal daar beland, zakte het zoontje weg in het veen, en liep daar ten gevolge van veenbroei tweedegraads brandwonden aan zijn been op. De beheerder werd aansprakelijk gesteld.

Nu was het op zichzelf helemaal niet zo logisch dat deze vader en zoon terecht kwamen in het gebied waar het ongeluk plaatsvond. Het was niet geschikt om te wandelen, het leek daarvoor niet bijzonder aantrekkelijk, en er was ook geen toegangsmogelijkheid, behalve dan door over een dijk heen te klimmen. Dat had in de ogen van de terreinbeheerder een lampje moeten doen branden bij deze enthousiaste vader. De rechter was het niet met hem eens. Het betrof hier immers een gevaar dat voor het publiek niet kenbaar was. Vader en zoon hoefden dus niet op hun hoede te zijn. De rookpluimpjes die normaal gesproken optreden bij veenbroei, waren die dag niet aanwezig. Er werd ook niet gewaarschuwd voor dit gevaar, noch was het betreden van het terrein verboden door middel van borden. De conclusie van het hoogste rechtscol-

lege was dan ook dat op de beheerder van het terrein de verplichting rustte om dit gevaar kenbaar te maken door middel van het plaatsen van borden en het publiek daarvoor te waarschuwen.

Uit de uitspraak valt op te maken dat beheerders rekening moeten houden met het feit dat het publiek onverstandige, en soms onlogische capriolen uithaalt. De gemiddelde wandelaar ontbeert kennis van het terrein en de

daarop voorkomende natuurverschijnselen. Deze achterstand wordt door de rechter als het ware gecompenseerd door hem in aansprakelijkheidskwesties enigszins tegemoet te komen. Deze bescherming van de zwakkere partij komt op vele plaatsen in het aansprakelijkheidsrecht voor.

Kritische blik kan veel ellende voorkomen

Nu weet iedereen dat een bordje met 'verboden toegang' lang niet altijd het gewenste effect heeft. Als het niet gestolen of vernield wordt dan beschouwen sommigen het als een uitnodiging om toch eens een kijkje te gaan nemen. Uit recente rechtspraak komt naar voren dat een beheerder niet altijd kan volstaan met een verboden toegangsbord. Wanneer hij er weet van heeft dat een bepaalde plek waar zich een bepaald risico voordoet, ondanks waarschuwingen frequent bezocht wordt, moet hij nog een stap verder gaan en desnoods door het plaatsen van hekken of andere maatregelen de toegang bemoeilijken. Deze rechtspraak is niet alleen van belang in geval van veenbroei, maar ook voor moerasgebied, trilveen, zandverstuivingen, en verraderlijke vennen en plassen. Niet iedereen zal er vreugde aan beleven om het Nederlandse landschap te bezien door de bril van mogelijke schadeclaims. Maar een ongeluk zit in een klein hoekje, en vele ongelukken hadden achteraf bezien voorkomen kunnen worden. Een kritische blik op een terrein kan misschien al veel ellende voor-

komen. Als daarbij nog de nodige aandacht wordt geschonken aan de juiste waarschuwingen kan de kans op succesvolle claims worden beperkt. Al blijven er altijd situaties, zoals de aanwezigheid van dieren, waarvoor niet altijd ontsnapingsmogelijkheden te vinden zijn. In die gevallen zal de beheerder een afweging moeten maken, waarbij de kans op ongevallen afgewogen moet worden tegen de toegevoegde waarde voor het landschap en de publieksvriendelijkheid. ♦

Carla Kuipers is werkzaam als interim-jurist bij Brunel Legal in Amsterdam. Dit artikel is een bewerking van een (gedeelte van een) rapport getiteld 'de aansprakelijkheid van boseigenaren' dat Kuipers opstelde in opdracht van het Bosschap te Zeist. Dit artikel is - met toestemming van het Bosschap - geschreven op persoonlijke titel. Het gehele rapport is te verkrijgen bij het Bosschap. In het najaar zal er een samenvatting van het rapport verschijnen die breed onder de terrein-eigenaren verspreid zal worden.

ADVERTENTIE

An advertisement for Staro Bos- en natuurbeheer. The top half has a dark brown background with white text listing activities: 'ontwikkelen', 'initieren', 'beheren', 'communiceren', 'organiseren', and 'inventariseren'. On the left, vertical text reads 'Een greep uit onze activiteiten'. The bottom half has a white background with a purple circular logo on the left and the text 'Staro Bos- en natuurbeheer' on the right. Below the logo, it says 'Bel ons voor een vrijblijvend kennismakingsgesprek.' To the right, contact information is provided: 'Watermolen 29 • 5421 LJ Gemert', 'T (0492) 450 161 • F (0492) 450 162', and 'info@starobeheer.nl • www.starobeheer.nl'.